

TUTKIMUSKATSAUKSIA 8/2011

Turku–Tukholma: Elinkeinotoiminnan uusien yhteyksien julkinen kehittäminen

Jussi S. Jauhiainen & Katri Suorsa

Tästä on kyse

- Monet Turun seudun yritykset voivat hyötyä pääsemällä Tukholman seudulla laajempiin kansainvälisiin kumppanuuksiin, alihankintaverkostoihin ja markkinoille.
- Julkisten organisaatioiden on muodostettava yhteiset tavoitteet ja toiminta tukemaan analyysin perusteella valittuja Turun seudun yrityksiä ja toimialoja Tukholman seudulle.
- Turun ja Tukholman seutujen välisen, rajat ylittävän innovaatiojärjestelmän muotoutumisen ja kehittämisen tutkiminen tuo kansainvälisesti mielenkiintoista ja uutta tieteellistä tietoa.

Maailmanlaajuiset taantumät näkyvät elinkeinotoiminnassa Turun seudulla. Uudistumaan kykenemättömät yritykset menettävät asemaansa. Yritysten liikevaihto pienenee ja työpaikkojen määrä laskee. Kilpailu markkinoista on nykyisessä nopeiden talouden syklien tilanteessa entistä haasteellisempaa. Elinkeinorakenne muuttuu, mikä asettaa alueiden pitkäjänteiselle kehittämiselle erityisiä vaatimuksia. Kestävämpien kehityspolkujen löytämiseksi tulee Turun seudun yritysten ja niitä tukevan elinkeinopolitiikan kehittää kasvuhakuista kansainvälistymistä.

Turun seudulla on viime aikoina laadittu elinkeinotoiminnan yhteistyösuunnitelmia suhteessa lounaisrannikoon (Loura) ja pääkaupunkiseutuun (E18-kehityskäytävä). Länsisuunta eli yhteys Tukholmaan on mielekäs jatko tälle kehittämistyölle. Ruotsi on ollut ja on edelleen Suomen merkittävin kauppakumppani ja Turku keskeinen portti Tukholmaan. Tukholman seutu on yritystoiminnan kannalta hyvin iso ja dynaaminen alue. Uudet trendit tulevat Tukholman seudulle nopeammin kuin Suomeen. Tukholman seutu on Ruotsin vaurain alue, kilpailukyvyyn kannalta haasteellinen mutta suuri markkina-alue, ja samalla mahdollinen väylä myös muualle maailmaan. Verrattuna moniin markkina-alueisiin, on Turun seudun pk-yrityksen melko helppo aloittaa kansainvälistyminen Ruotsista ja Tukholman seudusta.

Tässä katsauksessa hahmotetaan uusia avauksia elinkeinotoiminnan yhteistyöhön Turusta Tukholman se-

dulle. Tarkastellaan, miten keskeiset instituutiot tukevat Turun ja Tukholman elinkeinotoiminnan yhteistyötä ja miten tätä yhteistyötä tulee kehittää. Selvitetään, miten Turun seudun yritykset ovat kehittyneet maailmanlaajuisen taantuman aikana, ja miten ne voivat kasvaa ja kehittyä niiden Tukholman seudulle kohdistuvan yhteistyön kautta. Lisäksi pohditaan, mitä haasteita ja mahdollisuuksia on rajat ylittävän innovaatiojärjestelmän kehittämisessä Turun ja Tukholman seutujen välille. Katsauksen tausta-aineistona ovat aihepiirin aiemmat tutkimukset ja selvitykset, Varsinais-Suomen ja sen seutujen kehittämisen strategiat, sekä alueen suurimpien ja nopeimmin kasvavien yritysten kehitys liikevaihdon ja työntekijämäärän perusteella.¹⁻⁶ Lisäksi tehtiin 24 asiantuntijahaastattelua syksyllä 2010. Katsaus perustuu Turun yliopiston maantieteen laitoksen Turun Seudun Kehittämiskeskukseen tekemään selvitykseen ”Turku–Tukholma: Elinkeinotoiminnan uusien yhteyksien julkinen kehittäminen”.⁷

Innovaatiojärjestelmä ja läheisyyden muodot

Keskeistä alueiden pitkäkestoisessa menestyksessä on alueen kilpailukyky, joka perustuu yritysten, julkisen sektorin ja asukkaiden osaamiseen ja kykyyn toimia kansainvälisessä kontekstissa. Osaaminen ja kyky kehittyvät ja jalostuvat innovaatiojärjestelmässä, joka muodostuu julkisen ja yksityisen sektorin toimijoista ja niiden vuorovaikutuksesta.⁸ Julkisen sektorin muodostavat poliittiset instituutiot (kuten ministeriöt) sekä julkiset tutkimus- ja koulutuslaitokset sekä rahoitusinstituutiot. Yleensä innovaatiojärjestelmien yhteydessä korostetaan etenkin korkeakoulujen ja korkeamman asteen koulutuksen merkitystä innovaatiotoiminnalle. Yksityisen sektorin toimijoita ovat esimerkiksi yritykset ja tutkijat. Tavallisten kuluttajien rooli innovaatiojärjestelmässä on merkittävä, sillä usein innovaatiot jalostetaan palvelemaan heidän toiveitaan.

Innovaatiojärjestelmiä tarkastellaan useimmin valtiota tai niiden alueita koskien.⁹ Uusi näkökulma on rajat ylittävä innovaatiojärjestelmä, mikä tarjoaa mielenkiintoisen mahdollisuuden myös Varsinais-Suomen ja Turun seudun kehitykseen. Rajat ylittävä innovaatiojärjestelmä muodostuu kahden eri valtion alueella olevien kahden tai useamman alueellisen innovaatiojärjestelmän tiiviin yhteistyön muodostumisesta. Raja-alueet voivat hyötyä vähentämällä rajan tuomia haittoja ja rakentamalla yhteisen innovatiivisen tilan, esimerkiksi Turun ja Tukholman seutujen välille. Rajat ylittävä innovaatiojärjestelmä mahdollistaa tavaroiden ja tiedon vaihdon, työvoiman liikkuvuuden ja suorat investoinnit, jos raja-alueet täydentävät toisiaan. Näin molemmat puolet hyötyvät synergiaeduista.^{10,11}

Ruotsi on Suomelle monin tavoin läheisin maa maailmassa, joten mahdollisuuksia Turun seudulta Tukholman seudulle ulottuvaan yhteiseen innovaatiojärjestelmään on. Maantieteellisesti ja logistisesti Turku ja Tukholma pystyvät elinkeinotoiminnan yhteistyöhön ja yhteisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen. Kaupunkiseuduilla on pitkä yhteinen historia. Turun ja Tukholman välinen lento- ja laivaliikenne on vilkasta. Elinkeinojen kehittämisen kannalta Turun ja Tukholman seudut ovat kulttuurisesti, hallinnollisesti ja poliittisesti monessa suhteessa samankaltaisia, mutta erojakin löytyy. Haasteen yhteistyölle asettaa alueiden kokoero: Tukholman seutu on huomattavasti Turun seutua suurempi asukas- ja yritysmäärältään. Tukholman talousalueella (Tukholman ja Uppsalan läänit) on asukkaita viisi kertaa (2,4 miljoonaa) ja toimipaikkoja kahdeksan kertaa (280 000 toimipaikkaa) enemmän kuin Turun talousalueella (Varsinais-Suomen maakunta).^{12,13}

Tarkasteltaessa innovaatiojärjestelmän ja niihin liittyvää yhteistyön kehittymistä, on välttämätöntä pohtia läheisyyden muotoja, määrää ja suhteita.¹⁴ Kaikki läheisyyden muodot vaikuttavat toimijoiden välisen luottamuksen, yhteisymmärryksen ja vuorovaikutteisen oppimisen syntymiseen sekä innovaatiotoiminnassa tarvittavan hiljaisen tiedon välittymiseen. Läheisyyden muodot korostuvat tiedon välittymisessä, varsinkin rajaseuduilla ja niiden innovaatiojärjestelmissä.

Maantieteellinen läheisyys tarkoittaa toimijoiden fyysistä ja ajallista etäisyyttä toisistaan. Lähellä olevat toimijat tapaavat useammin toisiaan ja tästä läheisestä vuorovaikutuksesta syntyy uutta liiketoimintaa ja skaalaetuja. Maantieteellinen läheisyys stimuloi muita läheisyyden muotoja lisäämällä mahdollisuuksia henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen. Samoin läheisillä alueilla on usein sama kulttuurinen ja institutionaalinen tausta.

Institutionaalinen läheisyys näkyy samankaltaisissa tavoissa, rutiineissa sekä laeissa ja sopimuksissa. Läheisyys vähentää epävarmuutta antamalla ”pelisäännöt”. Liian suuri läheisyys tuo jäykkiä rutiineja, samoja uskomuksia ja arvoja kyseenalaistamattomuutta. Institutionaalinen tausta voi tarjota myös tasapainoista pysyvyyttä, avoimuutta ja joustavuutta.

Organisatorinen läheisyys tarkoittaa eri toimijoilla olevan tiedon järjestelmiä ja sopimuksia sekä oma-aloitteisuutta toimijoiden välillä. Suuri läheisyys vähentää epävarmuutta tiedon siirrossa (esim. tekijänoikeudet), lisää luottamusta toimijoiden välillä ja selventää toimijoiden rooleja.

Sosiaalinen läheisyys koskee yksittäisten henkilöiden suhteita, jotka perustuvat ystävytyteen, kokemukseen ja/tai sukulaisuuteen. Mitä enemmän sosiaalisia suhteita verkostossa on, sitä enemmän opitaan vuorovaikuttei-

sesti. Sosiaalinen läheisyys mahdollistaa luottamusta ja vähentää opportunismia. Liian tiivis läheisyys vähentää oppimista, korostaa liikaa lojaalisuutta ja ehkäisee uusien suhteiden luomista.

Kognitiivinen läheisyys vaikuttaa siihen, kuinka hyvin toimijat omaksuvat uutta tietoa toisiltaan. Jos läheisyys on liian pieni, toimijat eivät opi toisiltaan uutta. Mikäli läheisyys on liian suuri, toimijat eivät pysty sulattamaan uutta tietoa toisiltaan. Mikäli alueella sijaitsee yrityksiä, joiden osaaminen täydentää toisiaan, alue näyttäytyy usein innovatiivisena. Tällöin yritykset omaksuvat toisiltaan uutta, entiseen toimintaan sovellettavaa tietoa.

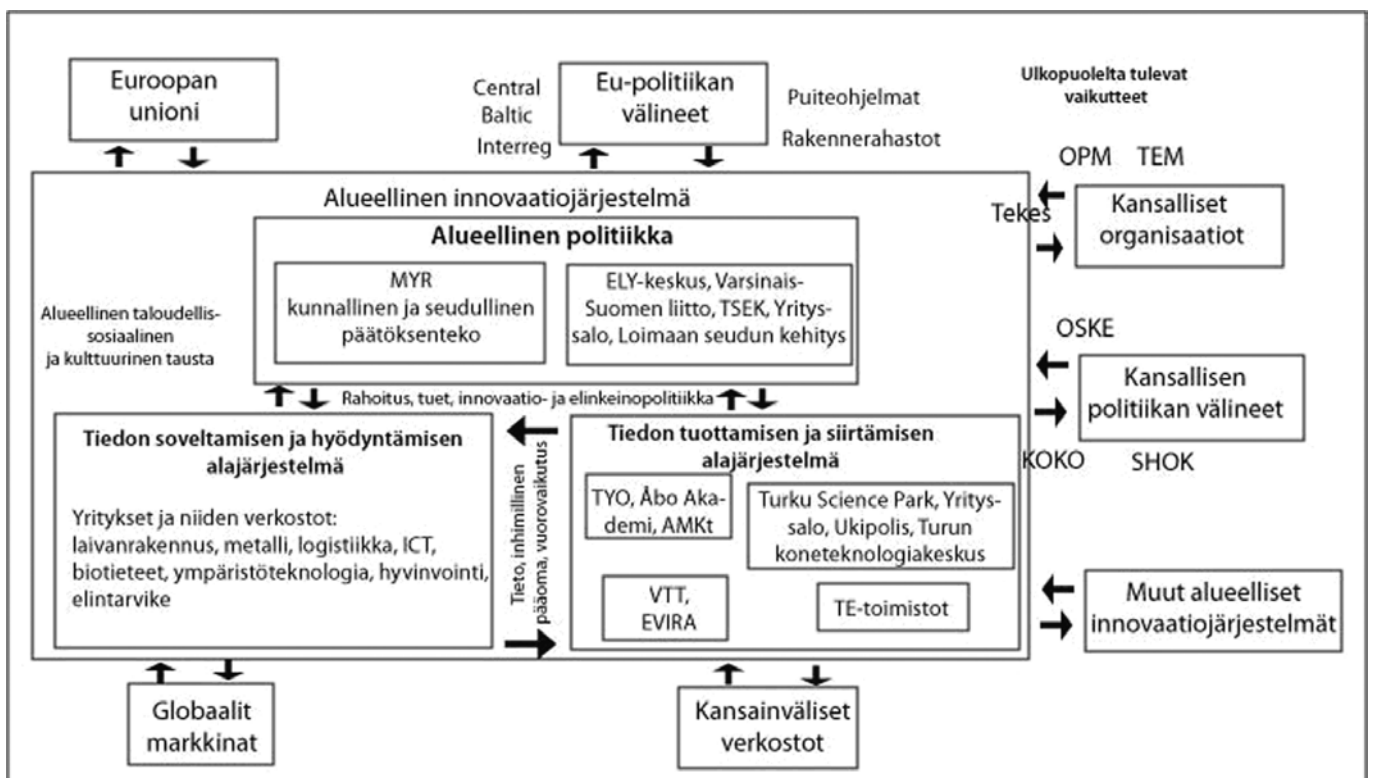
Varsinais-Suomen innovaatiojärjestelmä

Varsinais-Suomen innovaatiojärjestelmä koostuu paikallisista, alueellisista, kansallisista ja kansainvälisistä julkisista ja yksityisistä toimijoista ja niiden vuorovaikutuksesta. Tähän innovaatiojärjestelmään kuuluvat tiedon tuottamisen ja siirtämisen sekä tiedon soveltamisen ja hyödyntämisen alajärjestelmät (kuva 1). Keskeisiä tiedon tuottajia ja siirtäjiä olivat alueen yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset sekä useat välittäjäorganisaatiot, kuten Turun seudun kehittämiskeskus, Yrityssalo Oy, Loimaan seudun kehittämiskeskus, Uudenkaupungin kaupunki/Ukipolis Oy ja Turku Science Park Oy. Varsinais-Suomen tutkimus- ja kehitysmenot olivat vuonna 2009 673,7 miljoonaa euroa, joista yritysten osuus oli

74 prosenttia.³ Erityinen haaste nykytilanteessa on, että Nokia on muodostanut hyvin suuren osan yrityssektorin ja koko maakunnan tutkimus- ja kehitystoiminnan menoista.

Tiedon soveltamisen ja hyödyntämisen alajärjestelmässä Turun seutu osallistuu viiteen osaamisklusteriin (OSKE): HealthBio-Terveysten bioklusteri, Meriklusteri, Matkailu- ja elämystuotanto -klusteri sekä Forest Industry Future -klusteri. Suomen mittakaavassa Varsinais-Suomessa erityisen merkittävää on metalliteollisuus. Alan merkittävät tutkimuslaitokset kuitenkin puuttuvat alueelta. Myös elintarvike- ja ravitsemisklusteri on tärkeä.¹

Varsinais-Suomen innovaatiojärjestelmän kehittämisessä on yhtenä ongelmana se, että Varsinais-Suomen kehittämisen strategioissa luetellaan hyvin suuri määrä vahvoiksi mainittuja toimialoja, vaikka selkeitä näyttöjä vahvuudesta ei ole. Elinkeinostrategiassa tarkastellut toimialat ovat yleisiä.⁶ Laajoissa strategioissa esitettyihin Turun seudun ja Varsinais-Suomen vahvuihin toimialoihin ei aina liity osaamisintensiivistä toimintaa, eikä tätä tukevaa merkittävää koulutusta tai tutkimus- ja tuotekehitystä Turun seudulla tai laajemmin Varsinais-Suomessa. Varsinaiset kompetenssikärjet ovat nimensä mukaisesti kärkiyrityksiä toimialojen sisällä tai toimialojen välissä. Toimialat sisältävät osaamisintensiivisyyden ja erikoistumisen suhteen monenlaisia yrityksiä. Toimi-

Kuvio 1. Varsinais-Suomen innovaatiojärjestelmä

alajakko ei tuo esille kaikkia vahvuuksia, jotka sijaitsevat nimenomaan toimialojen välillä. Näistä hyvin tärkeä on ympäristöosaamisen hyödyntäminen lähes kaikilla toimialoilla. Haastateltavat käsittivät Varsinais-Suomen osaamisintensiivisinä aloina lähinnä bioteknologian, ICT:n ja funktionaaliset elintarvikkeet. Osa ei halunnut määritellä osaamisintensiivisiä aloja ollenkaan, koska haastateltavien mielestä huippuosaamista löytyy perinteisen teknologian alojen yrityksistäkin.

Varsinais-Suomen yritykset ja niiden kehitys globaalin taantumun aikana

Vuonna 2008 alkanut taantuma on vaikuttanut merkittävästi yritysten kehitykseen ympäri maailman, myös Suomessa ja erityisesti Varsinais-Suomessa.⁴ Monet suuret yritykset ovat joutuneet supistamaan toimintaansa. Tämä on puolestaan vaikuttanut pienempiin yrityksiin ja erityisesti alihankintaverkostoihin. Varsinais-Suomen sadasta suurimmasta yrityksestä lähes kaikki (84 %) kasvoivat (hitaasti) ennen globaalia taloustaantumaa, mutta joka toinen (47 %) niistä kutistui taantumun aikana.

Ensimmäisen taantumajakson hellittäessä, monet suuret yritykset palasivat kasvun tielle. Maailmanlaajuisen taloustilanteen heikentyminen vuonna 2011 on johtanut jälleen siihen, että monien suurten ja pienten yritysten liikevaihto ja työntekijöiden määrä vähenevät. Yleisesti tarkasteltuna Varsinais-Suomen sadan suurimman yrityksen kehitys on varsin vakaata, sillä niistä lähes kaikki (93 %) ovat muita kuin nopeasti kasvavia yrityksiä. Tämä on huomioitava kehitettäessä innovaatiojärjestelmää. Tulee pohtia, millä tavoin osaamista voidaan kehittää eteenpäin suurimmissa yrityksissä ja mikä vaikutus tällä on alueen työllisyyteen? Varsinais-Suomi ei ole erikoistunut tarkasteltaessa alueen sadan suurimman yrityksen toimintaa. Tämä tarkoittaa vähäisempää erityisosaamista, mutta samalla vähempää riippuvuutta yhtä elinkeinoalaa koskevasta taantumasta tai äkillisestä rakennemuutoksesta.

Julkisessa keskustelussa ja strategioissa kasvun ja työllistämisen odotukset kohdistuvat usein kasvuyrityksiin ja osaamisintensiivisiin elinkeinoihin. Varsinais-Suomi on tästä näkökulmasta mielenkiintoinen, sillä nämä yritykset ovat hyvin monilta toimialoilta. Lähes kaikki (89 %) nopeimmin kasvavista yrityksistä ovat muilta kuin osaamisintensiivisiltä toimialoilta. Useiden kasvuyritysten taustalla ovat yritysjärjestelyt eli kasvua toivat melko matalan osaamisintensiivisyyden yritysten yhdistyminen. Yritysjärjestelyt tuovat mahdollisuuden lisätä tutkimus- ja kehitystoimintaa, mutta samalla ne voivat tarkoittaa samantyyppisissä tehtävissä toimivan henkilöstön vähentämistä.

Varsinais-Suomen nopeimmin kasvavat yritykset (tarkasteltavina olevissa yrityksissä oli vähintään 6 työntekijää ja niiden liikevaihto yli 0,2 miljoonaa euroa) ovat tavallisesti pieniä. Niiden mediaanikoko on 24 työntekijää ja mediaaniliikevaihto on 4 miljoonaa euroa. Niiden kasvuvauhti on keskimäärin kaksi työntekijää ja puoli miljoonaa euroa vuodessa. Vuodesta 2005 vuoteen 2009 niiden mediaanikoko lähes kaksinkertaistui ja liikevaihto yli kolminkertaistui. Kolme neljästä Varsinais-Suomen kasvuyrityksestä kasvoi globaalista taantumasta huolimatta. Sadan nopeimmin kasvavien Varsinais-Suomen yrityksen joukossa joka kymmenes oli osaamisintensiivinen. Monet näistä ovat insinööritaitoja soveltavia toimistoja. Osaamisintensiiviset yritykset kasvavat nopeammin henkilöstön, mutta hitaammin liikevaihdon suhteen.

Julkisen hallinnon toiminta Turun ja Tukholman alueiden välisen yritystoiminnan kehittämiseksi

Turun ja Tukholman seutujen väliset julkisvetoiset elinkeinotoiminnan yhteistyöjärjestelmät ovat monenlaisia. Ne ovat yleisimmin vapaaehtoisia, epäviralliseen yhteistyöhön perustuvia ja varsin epäsäännöllisesti toimivia. Yhteistyö perustuu suurimmaksi osaksi keskusteluun elinkeinojen kehittämiseen liittyvistä toimivista käytännöistä sekä kehittämisen suunnitteluun tulevista hankkeista. Tapaamisia on vuosittain, mutta harvoja kertoja.

Yhteistyö julkisen sektorin toimijoiden välillä on tavallisesti keskustelua toimivista käytännöistä ja hankkeista. Haastatellut korostivat yhteistyössä sitä, että ovat tunteet yhteistyökumppanin kauan. Tämä helpotti oleellisesti yhteistyötä käytännössä. Osa haastatelluista koki, että yhteisiä asioita organisaatioiden välillä ei ole ainaakaan vielä löytynyt, joten todellista tarvetta yhteistyöhön ei vielä ole havaittu. Haastatelluissa nousivat esille henkilökohtaisten kontaktien tärkeys. Lisäksi sosiaalinen läheisyys ("henkilökemia") toimijoiden välillä korostui julkisen sektorin yhteistyössä tutkimuksen ja yritystoiminnan lisäksi.

Eniten yhteistyötä tehtiin Tukholmassa sijaitsevan suomalais-ruotsalaisen kauppakamarin kanssa. Suomalais-ruotsalaisen kauppakamarin palveluihin kuuluu suomalaisten yritysten auttaminen Ruotsin markkinoille tulon suunnittelussa ja valmistelussa sekä markkinoille etabloitumisessa ja markkina-aseman parantamisessa. Osa kauppakamarin toiminnoista on maksutonta yrityksille. Aiemmin tiiviimpää yhteistyötä Tukholman suuntaan on ollut Tekesillä ja Varsinais-Suomen yrittäjillä.

Kaikki haastatellut 24 asiantuntijaa eri organisaatioista esittivät, että Turun seudun kannattaa kehittää elinkeinotoiminnan yhteistyötä Tukholman suuntaan. Tukhol-

ma on lähellä, liikenneyhteydet (laivat, lentoliikenne, rautaliikenne) sinne ovat hyvät, siellä on laajat markkinat, ja se on Turun lähin aito metropoli. Myös samankaltainen kulttuuri, lainsäädäntö ja toimintatavat koettiin tärkeiksi yhteistyön edistäjiksi. Maantieteellinen läheisyys ei riitä yritystoiminnan Tukholmaan laajentamisen perusteeksi.

Osa haastatelluista korosti yrittäjän omaa vastuuta asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden etsimisessä, osa antaisi julkiselle sektorille enemmän vastuuta myös kumppaneiden löytämiseen. Osa korosti, että yhteistyön perustaksi on löydettävä uudet alat, joissa Turun seutu ja seudun yritykset voivat toimia kehittäjänä, osa korosti Turun seudun yritysten olemassa olevia vahvuuksia, kuten elintarviketeollisuus (etenkin luomu-, terveystuotteet) sekä bio- ja lääkeala ja yritysten ympäristöosaaminen.

Julkiselta sektorilta toivottiin konkreettisia toimia. Olenaisimmat asiat liittyivät yritysten ”kotiympäristöön” eli yritys tarvitsi tarvittavat tilat, mahdollisuuden koulutukseen, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä, sopivan yritysverotuksen, alueen brändityön sekä tarvittavan infrastruktuurin eli yhteydet kotimaassa ja ulkomaille. Konkreettisia Tukholmaan suuntaan liittyviä tarpeita olivat markkina- ja toimijaselvitysten ja tulevien trendien kartoittamisen tekeminen yrityksille. Myös kilpailija-analyysin teko on tärkeää.

Johtopäätöksiä tutkimukselle ja käytännölle

Turun seutu ja Tukholman seutu tarjoavat mielenkiintoisen mahdollisuuden tutkia rajat ylittävän innovaatiojärjestelmän kehitystä. Innovaatiojärjestelmä ei sinänsä ole tavoite, vaan väline, jonka avulla toimijat tunnistavat itsensä ja vastinparinsa osana järjestelmää sekä molempien toiminnan erot ja yhtäläisyydet. Rajat ylittävä innovaatiojärjestelmä on uusi käsite, ja siitä on hyvin vähän aiempaa tutkimustietoa, lähinnä Juutinrauman (Öresund) alueelta Ruotsin ja Tanskan väliltä.^{15,16} Turun–Tukholman tapauksen tutkiminen nostaa esille erityisen

hyvin tavallisen tilanteen, jossa erilaisilla alueilla ei välttämättä ole yhtä näkemystä tai kiinnostusta yhteiseen innovaatiojärjestelmään. Suomen ja Ruotsin riittävä samanlaisuus antaa mahdollisuuden pohtia läheisyyden muotojen merkitystä rajat ylittävässä yhteisessä innovaatio toiminnassa. Samalla voidaan tutkia julkisen sektorin ja yritysten välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja kehittämisen tavoitteissa, strategioissa ja keinoissa.

Johtopäätöksiä käytäntöä varten on kaksi. Ensinnäkin, monet Turun seudun yritykset hyötyvät eniten pääsemällä Tukholmassa mukaan laajempiin verkostoihin. Mahdollisuus tähän voi avautua toimimalla aluksi vähemmän merkityksellisinä alihankkijoina tai kumppaneina. Verkostoituminen ja sosiaalinen kanssakäyminen ovat erittäin tärkeitä keinoja syvempään yhteistyöhön. Osaamisintensiivisyydeltään erilaisilla Turun seudun yrityksillä tulee olla erilaiset vientistrategiat ja tukikeinot. Matalamman osaamisintensiivisyyden yritykset voivat olla niitä, joille Tukholman seutu mahdollistaa suuren kasvun laajenevien markkinoiden kautta. Vientiä tukevista strategioista tulee voimakkaammin keskittyä analyysin perusteella valittuihin yrityksiin ja toimialoihin, erityisesti kasvaviin ja kasvuhakuisiin yrityksiin.

Toiseksi, Turun–Tukholman yritys yhteistyön kehittämistä on tutkittava myös käytännön tasolla. Tulee selvittää, miten yrityspalvelut toimivat Tukholman seudulla, kuka niitä koordinoi, ohjaa ja hallinnoi, ketkä ovat tärkeimmät toimijat ja ketkä ovat keskeiset henkilöt, joiden puoleen voi kääntyä missäkin yritystoimintaa koskevassa asiassa. Julkisten organisaatioiden ja yritysten on löydettävä yhteiset tavoitteet ja toiminta, joilla tuetaan Turun seudun yritysten toimintaa Tukholman suuntaan. On kysyttävä neuvoa myös yksityisiltä yhteyksien välittäjiltä sekä markkinoilla jo toimivilta yrityksiltä. Lisäksi tulee toteuttaa kattava yrityskartoitus koskien Turun seudun yritysten kiinnostusta ja kykyä Tukholmaan seudulle ja millaisia tukitoimia ne tarvitsevat, jotta niiden kasvutavoitteet toteutuisivat kansainvälistymisen kautta. Yhteistyön edistämisen tulee aina lähteä yrityksen edusta.

Lähteet

1. Harmaakorpi, V., Hermans, R. & Uotila, T. (2010) *Suomalaisen innovaatiojärjestelmän mosaiikki. Markkinoilta ennakoitua alueelliset teemavalinnat*. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Helsinki.
2. Malinen, P., Hytti, U., Brännback, M., Elfving, J., Hudd, I., Magnusson, A. & Pohjola, T.-L. (2005) Turun innovaatioympäristön kehityshaasteet. *Turun kaupparkeakoulun yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus B 2/2005*.
3. Tilastokeskus (2010) *Yritys- ja toimipaikkatilastot*. StatFin, <http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/databasetree_fi.aspx>
4. Turun yliopiston kaupparkeakoulu BID (2010) *Varsinais-Suomen 100 suurinta ja 100 kasvavinta yritystä 2004–2009*. Tilasto, Timo E. Toivonen.
5. Varsinais-Suomen ELY-keskus (2010) *Varsinais-Suomen työllisyyskatsaus 9/2010*. Turku.

6. Varsinais-Suomen TE-keskus (2009) *Varsinais-Suomen elinkeinostrategia 2009*. <<http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=16575&area=7652>>.
7. Suorsa, K., Jauhiainen, J. & Ruoppila, S. (2010) *Turku–Tukholma: Elinkeino toiminnan uusien yhteyksien julkinen kehittäminen*. Loppuraportti Turun Seudun Kehittämiskeskukselle.
8. Lundvall, B., Johnson, B., Andersen, E. & Dalum, B. (2002) National systems of production, innovation and competence building. *Research Policy* 31, 213–231.
9. Asheim, B., Smith, H. & Oughton, C. (2011) Regional innovation systems: Theory, empirics and policy. *Regional Studies* 45, 875–891.
10. Trippel, M. (2010) Developing cross-border regional innovation systems: key factors and challenges. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 101, 150–160.
11. Lundquist, K. & Trippel, M. (2011) Distance, proximity and types of cross-border innovation systems: a conceptual analysis. *Regional Studies* 45.
12. Statistics Sweden (2010) *Statistics Sweden's business register*. <http://www.scb.se/Pages/List____19852.aspx>
13. Statistics Sweden (2010) *Population statistics*. <http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____287610.aspx>
14. Boschma, R. (2005) Proximity and innovation: a critical assessment. *Regional Studies* 39, 61–74.
15. Löfgren, O. (2008) Regionauts: the transformation of cross-border regions in Scandinavia. *European Urban and Regional Studies* 15, 195–209.
16. Lundquist, K. & Winther, L. (2006) The interspace between Denmark and Sweden: the industrial dynamics of the Öresund cross-border region. *Danish Journal of Geography* 106, 115–129.

Tutkimuskatsauksia on Turun kaupungin kaupunkitutkimus- ja tietoyksikön julkaisusarja. Siinä julkaistaan ytimekkäitä katsauksia kaupunkitutkimuksen ja -kehittämisen ajankohtaisista aiheista. Sarjaan kirjoittavat asiantuntijat eivät pääosin työskentele Turun kaupungin organisaatioissa. Esitetyt väitteet eivät välttämättä vastaa kaupungin virallista näkemystä. Tutkimuskatsauksia-sarja toteuttaa Turun kaupunkitutkimusohjelmaa.

Tämän katsauksen kirjoittaja, Jussi S. Jauhiainen on maantieteen professori Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksella. Katri Suorsa teki katsauksen taustatutkimuksen ihmismaantieteen tutkijatohtorina Turun yliopistossa.

Tutkimuskatsauksia-sarjan toimittaja:

Sampo Ruoppila, tutkimusjohtaja
sampo.ruoppila@turku.fi

Julkaisija:

Turun kaupungin keskushallinto/Strategia ja viestintä
Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö
PL 355 (Yliopistonkatu 27a), 20101 Turku